

ROZWÓJ BEZZAŁOGOWYCH STATKÓW POWIETRZNYCH W ŚWIETLE PRAWA DO PRYWATNOŚCI NA GRUNCIE EUROPEJSKIEJ KONWENCJI O OCHRONIE PRAW CZŁOWIEKA (THE DEVELOPMENT OF UNMANNED AIRCRAFT IN THE LIGHT OF THE RIGHT TO PRIVACY UNDER THE EUROPEAN CONVENTION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS)

Jakub KOCIUBIŃSKI*

Para citar este artículo puede utilizarse el siguiente formato:

Jakub Kociubiński (2016): "Rozwój bezzałogowych statków powietrznych w świetle prawa do prywatności na gruncie Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka (The development of unmanned aircraft in the light of the right to privacy under the European Convention for the Protection of Human Rights)", en *Revista europea de derecho de la navegación marítima y aeronáutica*, n° 33 (2016). En línea: <http://www.eumed.net/rev/rednma/33.koc.html>.

ABSTRAKT: Rosnąca liczba zastosowań bezzałogowych statków powietrznych wykorzystywanych zarówno przez szeroko pojęte służby państwowe jak i przez osoby fizyczne stawia szereg nowych wyzwań w zakresie regulacji zasad użytkowania nowych technologii. Łatwość z jaką platformy bezzałogowe mogą być wykorzystywane do gromadzenia różnego rodzaju danych – obrazu, dźwięku, danych – sprawia, że zagadnienie wpływu działalności tytułowych statków powietrznych na prawo do prywatności jest jednym z istotniejszych zagadnień. Niniejszy artykuł prezentuje powyższą problematykę w kontekście prawa do prywatności funkcjonującego na gruncie Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka. Tekst prezentuje istniejące orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczącego tego prawnie chronionego dobra i zawiera jego analizę dokonaną przez pryzmat adaptacji istniejących rozwiązań do regulacji nowowprowadzanych technologii.

SŁOWA KLUCZOWE: Bezzałogowe statki powietrzne, drony, UAV, prawo do prywatności, Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka, Europejski Trybunał Ochrony Praw Człowieka, Orzecznictwo.

ABSTRACT: Growing number of areas where Unmanned Aerial Vehicles are being utilized both by the widely understood State, and by the natural persons has raised a specific regulatory challenges. The relative ease with which this emerging technology could be used to gather various type of data – images, audio, digital data – has put the potential impact on the right to privacy into the spotlight. This paper presents above mentioned issue in the right to privacy as embedded in the European Convention of Human Rights. The article provides a comprehensive overview of the European Court of Human Rights' case-law on the subject as well as an analysis of its relevance to emerging UAV technologies.

KEYWORDS: Unmanned Aerial Vehicles, UAV, Drones, Right to Privacy, European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights, Case-law.

1. Wprowadzenie

Dynamiczny rozwój bezzałogowych statków powietrznych – dronów (określanych UAV – akronimem od angielskiej nazwy *Unmanned Aerial*

* Jakub Kociubiński. Doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Międzynarodowego i Europejskiego na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego [jakub.kociubinski@uwr.edu.pl].

Vehicles) stanowi fenomen współczesnego szeroko pojętego lotnictwa¹. Zastosowania bezzałogowych maszyn wykraczają obecnie poza oryginalne przeznaczenie militarne i pełnią szereg ról cywilnych². Postęp technologiczny wiąże się z obniżeniem kosztów początkowo drogiej technologii i przez to ze znacznym ułatwieniem dostępu do dronów, których zakup znajduje się w zasięgu średnio zamożnego gospodarstwa domowego³. Dodatkowo obsługa prostszych modeli UAV nie wymaga żadnego specjalistycznego szkolenia ani posiadania specjalnych uprawnień, które wprowadzić są wymagane dla operatorów większych urządzeń, ale ich zdobycie również nie jest szczególnie trudne, absolutnie nieporównywalne z kosztami i czasochłonnością procesu zdobycia licencji pilota (choćby PPL)⁴.

Jak każda nowa technologia wchodząca do szerokiego użycia, także bezzałogowe statki powietrzne funkcjonują w pewnej prawnej „próżni”. Działania prawodawcy, zarówno krajowego jak europejskiego nie nadążają z tworzeniem ram prawnych dla technologii UAV. W tym kontekście wskazuje się na wiele kontrowersyjnych kwestii wymagających stworzenia dedykowanych regulacji, nie zaś prostej transpozycji rozwiązań funkcjonujących w innych obszarach⁵. Podkreśla się *inter alia* wyzwania regulacyjne w związku z kontrolą

¹ Alternatywnie używa się akronimów UAS – *Unmanned Aerial Systems*, czy RPAS – *Remotely Piloted Aircraft Systems* (ten ostatni używany przez ICAO i europejskiego prawodawcę). Na potrzeby niniejszych rozważań można przyjąć następującą definicję bezzałogowego statku powietrznego (nazywanego zamiennie dronem i UAV): Napędzany obiekt powietrzny, który nie przenosi operatora i używa sił aerodynamicznych dla zapewnienia nośności. Może być pilotowany zdalnie lub wykonywać loty autonomiczne. Mimo iż polski prawodawca posługuje się pojęciem „bezzałogowy statek powietrzny” (por. Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie wyłączenia zastosowania niektórych przepisów ustawy – Prawo lotnicze do niektórych rodzajów statków powietrznych oraz określenia warunków i wymagań dotyczących używania tych statków, Dz. U z 2013 r., Poz. 440), żaden akt, także niższej rangi (por. Wytoczne Prezesa ULC w sprawie informowania użytkowników bezzałogowych statków powietrznych o zasadach bezpiecznego wykonywania lotów, Dz. Urz. ULC z 2015 r., Poz. 39) nie zawiera ich definicji. Można dyskutować, czy konieczne jest wprowadzenie normatywnej definicji tych statków powietrznych, natomiast generalnie nie występują problemy z identyfikacją i klasyfikacją tych urządzeń, dlatego na potrzeby prowadzonych rozważań przytoczona powyżej definicja jest całkowicie wystarczająca.

² Platformy UAV znajdują cywilne zastosowanie min. w przemyśle filmowym, rejestrowaniu imprez masowych, przygotowaniu materiałów promocyjnych i reklamowych, w archeologii, przygotowaniu dokumentacji pod projekty inwestycyjne, do badania atmosfery, prowadzenia oprysków pól, kontrolowania parków narodowych i obszarów chronionych, wykrywania podziemnych źródeł.

³ R. Clarke, *Understanding the drone epidemic*, *Computer Law & Security Review*, no. 30, 2014, s. 230-246. Obecnie (wrzesień 2015 r.) najprostsze urządzenia będące w zasadzie wyłącznieszabawkami można nabyć za kilkaset złotych. Ceny większych platform rozpoczynają się od kilku tysięcy złotych.

⁴ Kwestie te reguluje w Polsce Rozporządzeniami Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z 3 czerwca 2013 r. w sprawie świadectw kwalifikacji, które określa zasady licencjonowania osób wykonujących loty bezzałogowe, (Dz. U. z 2013 r., Poz. 664. Cena szkolenia przeznaczonego dla kandydatów na pilotów bezzałogowych statków powietrznych (VLOS) prowadzona przez liczne komercyjne ośrodki oscyluje w okolicach dwóch tysięcy złotych.

⁵ Por. *inter alia* D. Wright, *Drones: Regulatory challenges to an incipient industry*, *Computer Law & Security Review*, no. 30, 2014, s. 226-229; R. Clarke, L. Bennett Moses, *The regulation of civilian drones' impacts on public safety*, *Computer Law & Security Review*, no. 30, 2014, s. 263-285.

ruchu powietrznego tych maszyn, czy zabezpieczenia transmisji wiązki sterującej⁶.

Są to kwestie niewątpliwie istotne jednak związane przede wszystkim z samą standaryzacją wykorzystywanych technologii. Natomiast drony mogą mieć też wpływ na inne sfery życia. Szczególnie często wskazuje się na wyzwania jakie nowe możliwości technologiczne mogą mieć na prawo do prywatności. Platformy UAV mogą być wykorzystane jako nosiciele urządzeń rejestrujących obraz dźwięk czy jakiegokolwiek inne dane⁷. Praktyczna doniosłość zagadnienia wynika w znacznej mierze z faktu, że drony umożliwiają relatywnie bezproblemowe dotarcie i zbieranie danych z miejsc tradycyjnie uznanych za niemające charakteru publicznego (mniejsze urządzenia umożliwiają poruszanie się nawet w przestrzeniach zamkniętych jak wnętrza budynków), często bez wiedzy osób tam przebywających⁸.

2. Prawo do prywatności

Prawo do prywatności skodyfikowane w przepisie art. 8 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka (EKPCz, Konwencji) klasyfikowane jest jako prawo jednostki pierwszej generacji⁹. Istnieje bardzo bogate orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPCz, Trybunału) poświęcone interpretacji przesłanek prywatności i konkretyzujących standard ochrony, choć w chwili złożenia pracy do druku (październik 2015 r.) nie zakończyła się, ani nie toczy się przed nim żadna sprawa dotycząca możliwości naruszenia prywatności, gdzie wykorzystanym narzędziem była technologia UAV¹⁰. Zatem prowadzone rozważania stanowią pewną ekstrapolację ugruntowanego dorobku, który w przypadku analizowanego przepisu został wypracowany przede wszystkim w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku, na nowe realia technologiczne¹¹.

Taka ciągła adaptacja jest wpisana, w samą istotę Konwencji, która powinna być traktowana jako „żyjący instrument” uwzględniający zmieniające się realia

⁶ Istnieje bardzo bogaty materiał analityczny okazujący wrażliwość platform UAV np. na ataki typu *spoofing* i postulujący standaryzację technologii w zakresie kontroli tych platform w tym zachowania w trybie autonomicznym, gdy doszło do utraty łączności z operatorem. Por. *inter alia* A.J. Kerns, D.P. Shepard, J.A. Bhatti, T.E. Humphreys, *Unmanned Aircraft Capture and Control Via GPS Spoofing*, Journal of Field Robotics, Special Issue: Special Issue on Low Altitude Flight of UAVs, Vol. 31, Issue 4, July/August 2014, s. 617-636; K. Wesson, T.E. Humphreys, *Hacking Drones*, Scientific American, no. 309, 2013, s. 54-59.

⁷ Można w ten sposób uzyskać dostęp min. sieciowi: R.I. Finn, D. Wright, *Unmanned aircraft systems: Surveillance, ethics and privacy in civil applications*, Computer Law & Security Review, no. 30, 2014, s. 184-194.

⁸ *Ibidem.*, R. Clarke, L. Bennett Moses, *The regulation of...*, s. 263-285.

⁹ T. Jurczyk, *Prawa jednostki w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości*, Oficyna Wolters Kluwer Business 2009, s. 40. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz.U. 1993 nr 61 poz. 284.

¹⁰ Natomiast w państwach trzecich, głównie Stanach Zjednoczonych możliwość naruszenia prywatności była niejednokrotnie przedmiotem postępowań sądowych. Por. J. Villasenor, *Observations from Above: Unmanned Aircraft Systems and Privacy*, Harvard Journal of Law & Public Policy, Vol. 36, no. 2, 2013, s. 457-517.

¹¹ L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 481.

społeczne kulturowe, czy postęp techniczny¹². Szczególnie, że sposób sformułowania przepisu art. 8 Konwencji cechuje duży stopień ogólności pozostawiający Trybunałowi szerokie pole wyznaczenia treści materialnej¹³. Można zatem przychylić się do poglądu, że funkcjonujący standard wykracza obecnie znacznie poza pierwotne intencje twórców¹⁴.

Z przepisu art. 8 Konwencji wynikają dwa rodzaje obowiązków: Pierwszy, który można nazwać „negatywnym” wiąże się z powstaniem konieczności powstrzymywania się przez władzę publiczną od podejmowania arbitralnej ingerencji w prawa jednostki¹⁵. W kontekście opisywanego zagadnienia, będzie chodzić zatem o wykorzystywanie platform UAV przez służby danego państwa. Natomiast drugi rodzaj obowiązków, określanych jako „pozytywny” oznacza nakaz podejmowania działań tworzących prawne i faktyczne przesłanki korzystania z praw i wolności¹⁶. Obejmuje z jednej strony wprowadzenie rozwiązań regulujących zasady korzystania z bezzałogowych statków powietrznych przez organy państwa, a z drugiej strony reguły wykorzystywania UAV przez osoby prywatne do swoich celów indywidualnych lub przez osoby prawne dla realizacji ich zadań. W tym aspekcie przepisy dotyczące dostępu do dronów, certyfikacji użytkowników, reguł korzystania z przestrzeni powietrznej stanowią jeden element, ale znacznie bardziej relewantna jest kwestia określenia zasad korzystania z tytułowych technologii w kontekście dopuszczalnego przeznaczenia i zakresu akceptowalnych czynności.

Nie ulega kwestii, że dostępność technologii sprawia, iż bezzałogowe statki powietrzne mogą być bardzo zbliżony sposób wykorzystywane jako nosiciele urzędów gromadzących dane przez służby państwowe jak np. organy ścigania, jak i osoby prywatne np. dziennikarze¹⁷. Jednocześnie osoby fizyczne (ani prawne) nie są stronami Konwencji. Akt będący „produktem” porządku międzynarodowoprawnego wiąże państwo¹⁸. Zatem bezpośrednio związane standardami Konwencji są tylko podmioty stanowiące emanację państwa, czyli wchodzące w skład szeroko pojętych struktur państwowych, lub wykonujących zadania zlecone przez władze¹⁹. W tym drugim przypadku, który staje się coraz bardziej aktualny w kontekście zjawiska prywatyzacji zadań publicznych, będzie

¹² Orzeczenia *Tyrer v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 5856/72, pkt. 31; *Christine Goodwin v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 28957/95, pkt. 74; *Amato Gauci v. Malta*, skarga 47045/06, pkt.60.

¹³ A. Wiśniewski, *Wykładnia ewolucyjna Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r.*, Gdańskie Studia Prawnicze, nr XIV, 2005, s. 555.

¹⁴ Jednocześnie Trybunał stoi na stanowisku, że ewolucyjna interpretacja nie może wiązać się z wprowadzeniem do Konwencji prawa, które nie były w niej zawarte od samego początku, a zmiany w orzecznictwie nie mogą być substytutem zmian przepisów prawa materialnego. Por. orzeczenia *Johnson i inni v. Irlandia*, skarga 9697/82, pkt. 53; *Soering v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 14038/88, pkt. 102-103.

¹⁵ L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie...*, s. 32. Jednocześnie dokładne wytyczenie graniczy między „pozytywnymi” a „negatywnymi” obowiązkami nie jest możliwe: Por. orzeczenia *Stjerna v. Finlandia*, skarga 18131/91, pkt. 38; *Broniowski i inni v. Polska*, skarga 31443/96, pkt. 144.

¹⁶ *Inter alia* orzeczenia *Marckx v. Belgia*, skarga 6833/74, pkt. 31; *Airey v. Irlandia*, skarga 6289/73, pkt. 32.

¹⁷ R. Clarke, L. Bennett Moses, *The regulation of...*, s. 263-285; D. Wright, *Drones: Regulatory challenges to...*, s. 226-229; R. Clarke, L. Bennett Moses, *The regulation of ...*, s. 263-285.

¹⁸ B. Gronowska, T. Jasudowicz, M. Balcerzak, M. Lubiszewski, R. Mizerski, *Prawa człowieka i ich ochrona*, TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń 2005, s. 98-99

¹⁹ *Ibidem.*, s. 99-100.

chodzić o sytuację, gdy określone działanie zostało wprost zlecone przez kompetentny organ publiczny i nie mogłoby być wykonane bez tego elementu, szczególnie, że faktyczny wykonawca działalności może w związku z tym być wyposażonym w specjalne uprawnienia²⁰.

O ile w powyższych przypadkach na ogół możliwość „przypisania” określonej aktywności do państwa warunkujące istnienie właściwości Konwencji, nie nastręcza problemów, o tyle bardziej kompleksowa analiza wymagana jest w przypadku działań podejmowanych indywidualnie przez osoby fizyczne. W tym wypadku nie jest bowiem możliwe wykazanie bezpośredniego naruszenia Konwencji przez osobę faktycznie wykonującą określoną działalność²¹. Zamiast tego konieczne jest wskazanie, że państwo nie dopełniło wspomnianego „pozytywnego” obowiązku i nie stworzyło rozwiązań uniemożliwiających (prawnie, nie faktycznie) osobom podejmowanie czynności naruszających prywatności innych przy wykorzystaniu platform UAV²².

Wydaje się, że od strony czysto praktycznej prawo cywilne oferuje wystarczającą elastyczność interpretacyjną (w zakresie materialnych przesłanek) pozwalającą na dochodzenie naruszenia w trybie prawa wewnętrznego w związku z naruszeniem dóbr osobistych²³. W takiej sytuacji niemożność uzyskania pożądanej ochrony nie stanowiłaby naruszenia art. 8 Konwencji, choć oczywiście pogwałcenie prawa do prywatności było źródłem całej sprawy, tylko wiązałaby się z niedopełnieniem standardów w zakresie dochodzenia swoich praw²⁴. Zatem można zaryzykować tezę, że bezpośrednie naruszenie art. 8 Konwencji w związku z działalnością dronów dotyczyć będzie przede wszystkim działalności szeroko pojętego państwa, nie zaś osób fizycznych działających we własnym imieniu.

²⁰ Por. S. Biernat, *Prywatyzacja zadań publicznych. problematyka prawna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994; E. Szyszczak, *Public Service Provision in Competitive Markets*, Yearbook of European Law 2001, N. 20, 35–77; Por. także opinia Rzecznika Generalnego Waltera van Grevena do spraw połączonych C-48/90 i C-66/90, *Królestwo Niderlandów i Koninklijke PTT Nederland NV i PTT Post BV p. Komisji Wspólnot Europejskich*. [1992] ECR I-565.

²¹ B. Gronowska, T. Jasudowicz, M. Balcerzak, M. Lubiszewski, R. Mizerski, *Prawa człowieka i...*, s. 98-100.

²² Stosując linię argumentacji zastosowanej w sprawie *Ivanova v. Bułgaria* (skarga 36207/03), nie chodzi o środki pozwalające na faktyczne przeciwdziałanie dokonaniu jakichkolwiek naruszeń, bo to jest absolutnie niewykonalne, ale o istnienie skutecznego mechanizmu pozwalającego na wymierzenie sprawiedliwości.

²³ Na podstawie art. 23 i 24 Kodeksu cywilnego (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93 z późniejszymi zmianami). Można również zastanawiać się, czy utrwalenie wizerunku za pomocą urządzenia zamontowanego na platformie UAV i późniejsze jego upublicznienie nie będzie stanowiło naruszenia art. 81 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. 1994 nr 24 poz. 83), choć to może być problematyczne jeżeli wizerunek danej osoby stanowi jedynie wycinek całego materiału. Pojawi się także kwestia oceny, czy upubliczniony materiał pozwala na identyfikację danej osoby.

²⁴ Podstawą roszczenia w takiej sytuacji mogą stanowić art. 6 Konwencji kodyfikujący zasadę rzetelnego procesu sądowego oraz art. 13 pozwalający zaskarżyć brak skutecznego środka odwoławczego. Możliwe jest również, że w pewnych sytuacjach doszłoby wówczas do naruszenia art. 3 zakazującego poniżającego traktowania i art. 14 zawierającego zakaz dyskryminacji.

3. Zbieranie danych o życiu prywatnym – zakres dopuszczalności

Co do zasady każdy, który wykaże uzasadnione prawdopodobieństwo, że szeroko pojęte władze publiczne gromadzą lub przechowują dane na swój temat jest objęty ochroną na podstawie art. 8 Konwencji²⁵. Może zostać uznany za pokrzywdzonego w rozumieniu tego przepisu²⁶. Co do zasady bowiem informacje o życiu jednostki, jeżeli są systematycznie zbierane i przechowywane w aktach przez określoną instytucję państwową wchodzi w zakres pojęcia „życie prywatne” w rozumieniu art. 8 Konwencji²⁷. W szczególności ingerencją jest gromadzenie informacji zebranych w drodze podsłuchu telefonicznego czy kontroli łączności pocztowej²⁸. Kwestia kontroli poczty jest oczywiście irrelevantna w kontekście zastosowań dronów, natomiast technologicznie możliwe jest wykorzystanie platform UAV do przechwycenia łączności bezprzewodowej, czy sygnału wifi i „włamania” się do urządzeń określonej osoby²⁹. Rozwiązania, choć wykonalne od strony czysto technicznej mają dosyć ograniczony walor praktyczny. Innymi słowy na ogół istnieć będą prostsze sposoby zebrania analogicznych danych. Nie zmienia to jednak faktu, przytoczona linia wykładni dotycząca zbierania danych może być z powodzeniem, właściwie bez żadnej modyfikacji zaadoptowana do sytuacji zastosowania dronów przenoszących urządzenia gromadzące informacje³⁰.

Zastosowanie opisanych środków kontroli na obywatelami (i/lub osobami przynależnymi) musi ściśle odpowiadać wymaganiom ochrony instytucji demokratycznych³¹. Dlatego każda decyzja o rozpoczęciu inwigilacji powinna być poprzedzona dokonaniem wyważenia stopnia dolegliwości stosowanych środków w stosunku do rezultatów, które mają być dzięki nim osiągnięte³². Technologia bezzałogowych statków powietrznych jest oczywiście „neutralna” sama w sobie i nie wiąże się z automatyczną konotacją ze specyficznymi formami aktywności struktur państwowych. Jednak opisywany kontekst „styku” z prawem do prywatności w obecnych realiach związany jest znacznym stopniem z działaniami służącymi przeciwdziałaniu terroryzmu. Można w tym miejscu wskazać, że wzrost natężenia stosowania technik inwigilacyjnych w następstwie wydarzeń z 11 września postawił nowe wyzwania w kontekście standardów ochrony prywatności. Prawo do prywatności chronione na gruncie Konwencji

²⁵ Decyzja *Hilton v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 12015/86, DR57/108.

²⁶ Zakładając, że gromadzenie i przechowywanie informacji jest bezprawne.

²⁷ Orzeczenie *Rotaru v. Rumunia*, skarga 28341/95, pkt. 44.

²⁸ Orzeczenia *Klass i inni v. Niemcy*, skarga 5029/71 i *Malone v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 8691/79.

²⁹ R. Clark, *The regulation of civilian drones' impact on behavioural privacy*, Computer Law & Security Review, no. 30, 2014, s. 3020-303; R.I. Finn, D. Wright, *Unmanned aircraft systems...*, s. 184-194. Por. w związku z tym orzeczenie *Kruslin v. Francja*, skarga 11801/85, gdzie Trybunał wskazał, że określenie precyzyjnych zasad korzystania z technik gromadzenia i przechowywania informacji staje się ważniejsze wraz z rozwojem coraz bardziej zaawansowanych technologii. Natomiast w orzeczeniu *Kopp v. Szwajcaria*, skarga 23224/94 Trybunał zajął stanowisko, że przechwytywanie czyjejs korespondencji stanowi „poważną ingerencję” w życie prywatne.

³⁰ Można wskazać, że analogicznie zaadaptowanie standardów nastąpiło w związku z kontrolą korespondencji, kiedy pojawiły się elektroniczne formy komunikowania. Por. orzeczenie *Copland v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 62617/00, zwłaszcza pkt. 41 i 48.

³¹ M.A Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej: Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, LEX Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 524.

³² Orzeczenie *Seegerstedt-Wiberg i inni v. Szwecja*, skarga 62332/00, pkt. 88.

nie jest bowiem bezwarunkowe, a nie ulega kwestii, że zagrożenie aktami terroru może stanowić zasadną „przeciwwagę” umożliwiającą uzasadnienie ograniczenia tego prawa³³. W tym sensie zasady wykorzystania urządzeń UAV do gromadzenia danych powinny być interpretowane w świetle standardów orzeczniczych wypracowanych w ramach kontroli środków związanych ze zwalczaniem terroryzmu. Nie ulega kwestii, że tylko część zastosowań tytułowych urządzeń będzie wykorzystywanych *stricte* do zwalczania przestępczości o charakterze terrorystycznym. Jednocześnie wydaje się, że wbudowany w standard interpretacji Konwencji wymóg adaptacji do społecznych realiów wymaga uwzględnienia elementu „wojny z terroryzmem” ze względu na znaczący wpływ na społeczno-polityczny krajobraz świata³⁴.

W tym kontekście w orzecznictwie Trybunału podkreśla się istniejące ryzyko zaszkodzenia demokracji (stanowiącej pewną wartość nadrzędną) pod hasłami jej ochrony³⁵. Powstaje zatem konieczność zaostżenia ogólnego standardu niezależnej kontroli sądowej działań państwa, która wypełnia przesłanki rzetelnego procesu sądowego i szerzej standardy *Rule of Law* wypracowanej na gruncie stosowania art. 6 Konwencji³⁶. Bardziej rygorystyczny standard będzie odpowiedzią na systemowe działania państwa zwieszające skalę zbierania informacji o osobach znajdujących się na jego terytorium. Wcześniejsze orzecznictwo w mniejszym stopniu skupiało się na wpływie na wpływie naruszeń na aksjologie ustroju państwa. Takie rozszerzenie perspektywy badawczej nie było konieczne jeżeli dana działalność nie była elementem szerszego procesu „zaostżenia” polityki państwa³⁷.

Nikt nie kwestionuje roli jaką służby specjalne odgrywają w ochronie legitymowanych podstaw egzystencji demokratycznych państw, dlatego kompetencje do sekretne go śledzenia obywateli są co do zasady dopuszczalne, ale tylko w zakresie minimum niezbędnego do ochrony demokratycznych instytucji³⁸. W związku z tym wskazuje się, że szczególne zagrożenia powoduje sytuacja, gdy dane o obywatelach zbierane są nie w ramach postępowania wszczętego nie w związku z uzasadnionym podejrzeniem popełnienia czynu

³³ Por. S. Sottiaux, *Terrorism and the Limitation of Rights: The ECHR and the US Constitution*, Wiley, Chippenhams 2009. Należy odnotować, że przed Trybunałem nie toczyła się sprawa gdzie „wojna z terrorem” (w rozumieniu środków stosowanych w bezpośrednim następstwie zamachów z 11 września) stanowiła wyrażone wprost *ratio legis* ograniczenia prywatności. Choć względy związane z ogólnym zaostżeniem polityki kryminalnej pojawiały się w postępowaniach przed Trybunałem np. w sprawie *Valenzuela Contreras v. Hiszpania*, skarga 58/1997/842/1048.

³⁴ Dlatego daje się zauważyć pewne zaostżenie przesłanek stosowania art. 8 ust. 2 Konwencji. Musą istnieć „dostateczne podstawy prawne” podejmowanych działań. W szczególności musi dostatecznie precyzyjnie wyznaczać zakres informacji, które będą zbierane, oraz sposób jego wykonywania, wskazanie osób uprawnionych do wglądu do zebranych danych i sposobu oraz okresu ich przechowywania, musi tworzyć system zabezpieczeń dotyczących sądowej kontroli i weryfikacji zebranych informacji. środki muszą być proporcjonalne w stosunku do zamierzonych celów i muszą być niezbędne w społeczeństwie demokratycznym.

³⁵ Orzeczenia *Lupsa v. Rumunia*, skarga 10337/04, pkt. 34 i 38; *Al-Nashif v. Bułgaria*, skarga 50963/99, pkt. 121.

³⁶ Por. G. Lautenbach, *The Concept of the Rule of Law and the European Court of Human Rights*, Oxford University Press, Oxford 2013.

³⁷ Orzeczenia *Leander v. Szwecja*, skarga 9248/81, pkt. 60 i *Klass i inni v. Niemcy*, pkt. 49.

³⁸ Orzeczenie *Seegerstedt-Wiberg i inni v. Szwecja*, 88 i 104.

zabronionego przez konkretną osobę tylko wobec grupy osób z możliwością ewentualnego wykorzystania w przyszłości³⁹.

Zatem pojawia się kwestia, późniejszego wykorzystania danych zgromadzonych przez platformy UAV, których operatorem są służby państwowe (niekoniecznie w ramach działalności dedykowanej inwigilacji obywateli) i ewentualnej ich wymiany pomiędzy poszczególnymi organami⁴⁰. Dlatego, że sam niejawne zbieranie informacji o obywatelach stanowi naruszenie art. 8 Konwencji, dlatego dopuszczalność takiego działania będzie uzależniona od wskazania istnienia dostatecznej „przeciwwagi” zgodnie z ust. 2 przepisu⁴¹.

5. Koncepcja „życia prywatnego”

Pojęcie „życia prywatnego” stanowi swego rodzaju *superfluum* niedające się precyzyjnie zdefiniować⁴². Orzecznictwo Trybunału zawiera wskazanie szeregu elementów takich jak „osobisty rozwój”, czy „autonomia indywidualna”⁴³. Podkreśla jednocześnie, że ochrona nie jest ograniczona wyłącznie do prywatnego kręgu stosunków rodzinnych, a ma wymiar społeczny⁴⁴. Jednocześnie należy wyraźnie podkreślić, że nie każda działalność „prywatna” osób fizycznych podlega ochronie na podstawie art. 8 Konwencji⁴⁵. Zatem analizując dopuszczalny zakres wykorzystywania bezzałogowych platform, głównie do gromadzenia danych, powstaje kwestia dwustopniowej oceny, czy samo działanie operatorów UAV jest dopuszczalne i po drugie, czy sfera będąca celem działania podlega ochronie⁴⁶.

Jest to o tyle istotne, że aktywności wchodzące w skład kategorii „życie prywatne” mogą obejmować te, które są podejmowane poza domem lub terenem prywatnym⁴⁷. Zatem samo oczekiwanie danej osoby, że jej/jego prywatność zostanie w sposób należyty (w rozumieniu Konwencji) zachowana nie jest okolicznością przesądzająca o objęciu danej aktywności ochroną⁴⁸. Nawet bowiem w miejscach publicznych może istnieć uzasadnione

³⁹ Orzeczenia *Leander v. Szwecja*, skarga 9248/81, pkt. 60 i *Klass i inni v. Niemcy*, pkt. 49.

⁴⁰ Orzeczenia *N.F. v. Włochy*, skarga 37119/97, pkt. 39; *Z. v. Finlandia*, skarga 22009/93, pkt. 95-97; *M.S. v. Szwecja*, skarga 74/1996/693/885, pkt. 41.

⁴¹ Orzeczenia *Rotaru v. Rumunia*, pkt. 43-44 i 55; *Leander v. Szwecja*, 52-57; *Malone v. Zjednoczone Królestwo*, pkt. 67 oraz *Amann v. Szwajcaria*, skarga 27798/95, pkt. 56, 69-70.

⁴² Orzeczenie *Costello-Roberts v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 13134/87, pkt. 36. Sam Trybunał w orzeczeniu *Niemietz v. Niemcom*, skarga 13710/88, pkt. 29 stwierdził, że nie jest ani możliwe ani konieczne podejmowanie prób zdefiniowania pojęcia życie prywatne w definicje o charakterze wyczerpującym.

⁴³ Por. orzeczenia *X. i Y. v. Holandia*, skarga 8978/80, pkt. 22; *Botta v. Włochy*, skarga 153/1996/772/973, pkt. 32; *Bensaid v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 44599/98, pkt. 47; *S.H. i inni v. Austria*, skarga 57813/00, pkt. 58; *Pretty v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 2346/02, pkt. 61; *Reklos i Davoulis v. Grecja*, skarga 1234/05, pkt. 39; *Gillan i Quinton v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 4158/05, pkt. 61.

⁴⁴ Orzeczenie *Armoniené/Armonas v. Litwa*, skarga 36919/02, pkt. 39.

⁴⁵ Decyzja w połączonych sprawach *Friendv. Zjednoczone Królestwo*, skarga 16072/06 i *Countryside Alliance i inni v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 27809/08, pkt. 41-42.

⁴⁶ Dotyczy to sytuacji tzw. „Owoców z zatrutego drzewa”, gdzie zebrany materiał ma istotną wartość dowodową, może być decydujący dla rozstrzygnięcia sprawy, ale został zebrany z pogwałceniem prawa i przez to nie może być wykorzystany.

⁴⁷ M.A Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej...*, s. 519.

⁴⁸ Orzeczenia *P.G. i J.H. v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 44787/98, pkt. 56-57; *Peck v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 44647/98, pkt. 57-67; *Gillan i Quinton v. Zjednoczone Królestwo*, pkt. 61.

domniemanie prywatności⁴⁹. Zasadniczo wskazuje się, że w miejscach ogólnodostępnych, czy miejscach pracy, mogą istnieć wydzielone obszary, gdzie osoba może oczekiwać zachowania prywatności⁵⁰.

Jedno z kluczowych orzeczeń Trybunału, które dotyczyło interpretacji prawa do prywatności w miejscach publicznych związane było z sytuacją, gdzie osoba była filmowana z ukrycia, zatem czynności, których wykonywanie jest jednym z podstawowych zastosowań platform bezzałogowych⁵¹. Nie zmienia to faktu, że w niektórych sytuacjach może jednak istnieć zasadny powód wprowadzenia restrykcji nawet w sferach gdzie co do zasady oczekuje się uszanowania prywatności, dopuszczalny na podstawie art. 8 ust. 2 Konwencji⁵². Zatem monitorowanie można uznać za dopuszczalne, tylko jeżeli regulujące je przepisy są wystarczająco jasne i szczegółowe, żeby przeciwdziałać ich arbitralnemu stosowaniu⁵³. Ocena w tym względzie wymaga zniuansowanego podejścia bo niedopuszczalnym naruszeniem prywatności będzie monitoring osoby osadzonej trwający całą dobę, podczas gdy prowadzenie za pomocą kamer monitoringu (czy zamontowanych na dronach) w miejscach publicznych będzie akceptowalne, jeżeli zebrane dane nie będą wykorzystywane w celach innych niż ochrona bezpieczeństwa publicznego⁵⁴.

Należy zatem dokonać rozróżnienia, czy określone działania mogące stanowić naruszenie czyjejs prywatności podejmowane są przez osoby prywatne w celu zaspokojenia celów osobistych, czy przez organy państwa dla realizacji celów publicznych⁵⁵. W kontekście przytoczonej linii wykładni, można wskazać, że zapisywanie obrazu przez podmioty prywatne na własne potrzeby w sposób pozwalający na identyfikację konkretnych osób występujących na nagraniu, jeżeli te osoby nie wyrażają na to zgody, lub nie są świadome, że znalazły się na zgromadzonym materiale będzie stanowić naruszenie art. 8 Konwencji pod warunkiem, że prawo wewnętrzne nie przewiduje ograniczenia takich praktyk⁵⁶. Choć ograniczeniem nie będzie sfotografowanie, czy nagranie osoby uczestniczącej w publicznym zdarzeniu (demonstracji, koncercie etc.)⁵⁷. Argumentuje się wówczas, że wzięcie udziału w tym wydarzeniu, ze względu na jego charakter implikuje wyrażenie zgody na upublicznienie materiałów z niego⁵⁸.

⁴⁹ Orzeczenie *Halford v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 20605/92.

⁵⁰ Orzeczenie *Peev v. Bułgaria*, skarga 64209/01, pkt. 39.

⁵¹ Orzeczenie *Perry v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 63737/00, pkt. 36-43 oraz podobnie w orzeczeniach *P.G. i J.H. v. Zjednoczone Królestwo*, pkt. 57; *Peck v. Zjednoczone Królestwo*, pkt. 58 i *Von Hannover v. Niemcy (1)*, skarga 59320/00, pkt. 51.

⁵² Por. *inter alia* orzeczenie *Lüdi v. Szwajcaria*, skarga 12433/86.

⁵³ Orzeczenie *Doerga v. Holandia*, skarga 50210/99, pkt. 53.

⁵⁴ Orzeczenie *Perry v. Zjednoczone Królestwo*, 38.

⁵⁵ Decyzja w połączonych sprawach *Friendv. Zjednoczone Królestwo i Countryside Alliance i inni v. Zjednoczone Królestwo*, pkt. 41 i 42.

⁵⁶ Por. w związku z tym linia argumentacji w *Reklos i Davoulis v. Grecja*, pkt. 41-43; *Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH (no. 2) v. Austria*, skarga 1593/06; *Société de conception de presse et d'édition v. Francja*, skarga 4683/11.

⁵⁷ M.A Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej...*, s. 530. W orzeczeniu *X v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 5877/72 Trybunał stwierdził, że przechowywanie materiałów fotograficznych zarejestrowanej demonstracji nie będzie stanowić naruszenia art. 8 Konwencji. W tym kontekście zwraca uwagę, że w Polsce np. demonstracje i wydarzenia towarzyszące obchodom 11 listopada były rejestrowane także z platformy UAV.

⁵⁸ Por. orzeczenia *Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH (no. 2) v. Austria* i *Krone Verlag GmbH v. Austria*, skarga 27306/07.

Rozgraniczenie między „publiczną” a „prywatną” sferą aktywności człowieka staje się szczególnie istotna w związku z wzrostem zastosowań dronów w dziennikarstwie. Abstrahując w tym miejscu od moralnego wymiaru zastosowania technologii umożliwiających rejestrację tego co się dzieje w gospodarstwie domowym (wnętrzach budynków i terenie ogrodzonym) bez konieczności fizycznego przekroczenia granicy posesji przez osobę lub zdalnie sterowane urządzenie, techniczna łatwość tego typu ingerencji rodzi wyzwania prawne w zwłaszcza w przypadku osób publicznych⁵⁹.

Wskazuje się, że osoby, które świadomie upubliczniają szczegóły swojego życia prywatnego, muszą liczyć się z ograniczeniem swojego prawa do prywatności⁶⁰. Nie chodzi jednak o odebranie prawa do prywatności jako takiego, ale o dobrowolnym zrzeczeniu się tylko takiej jego części w jakiej sama osoba zdecyduje się wystawić swoje życie prywatne na widok publiczny. Nie można wobec tego domniemywać całkowitej rezygnacji z prawa do prywatności, nawet jeżeli pewien wycinek życia danej osoby pozostaje w sferze publicznej⁶¹.

Na podstawie art. 8 Konwencji ochronie podlega również ochrona życia rodzinnego. Termin definiowany jest jako zespół relacji międzyludzkich wynikających z więzów krwi lub prawa⁶². Zwłaszcza, że pojęcie obejmuje także relacje o charakterze materialnym⁶³. Daje się zauważyć stopniowe rozszerzanie tej definicji i objęcie jej osób, które pozostają we wspólnocie, ale nie ma ona formalnego charakteru. Tak samo objęte będą osoby, które nie pozostają w jednym gospodarstwie domowym, ale mają duże znaczenie dla w emocjonalnej więzi i pozostają w regularnym kontakcie⁶⁴. Należy podkreślić, że choć przytoczona definicja życia rodzinnego obejmuje aktywności grupy osób podlegających łącznej ochronie na podstawie Konwencji, to nie wydaje się, żeby wspomnianego samoograniczenia części prawa do prywatności można *per analogiam* rozciągać na osoby wchodzące w skład życia rodzinnego danej jednostki⁶⁵.

6. Granice ochrony miejsca zamieszkania

Dom jako przedmiot ochrony jest na potrzeby interpretacji Konwencji interpretowany jako fizycznie zdefiniowana przestrzeń, na którym rozwija się życie rodzinne i prywatne⁶⁶. Pojęcie nie jest uzależnione od istnienia prawa własności, czy innego prawnego tytułu użytkowania⁶⁷.

⁵⁹ R.I. Finn, D. Wright, *Unmanned aircraft systems...*, s. 184-194.

⁶⁰ M.A Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej...*, s. 530.

⁶¹ W tym kontekście wskazuje się np. że w przypadku osób piastujących funkcje publiczne, społeczeństwo ma prawo do wiedzy np. o ich stanie majątkowym. Por. decyzja *Wypych v. Polska*, skarga 2428/05.

⁶² L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie...* s. 518.

⁶³ Orzeczenie *Merger i Cros v. Francja*, 68864/01, pkt. 46.

⁶⁴ Por. orzeczenia *Berrehab v. Holandia*, skarga 10730/84, pkt. 138; *Keegan v. Irlandia*, skarga 16969/90, pkt. 42-44; *Johansen v. Norwegia*, skarga 17383/90, pkt. 52; *Hokkanen v. Finlandia*, skarga 19823/92, pkt. 54; *Gül v. Szwajcaria*, skarga 23218/94, pkt. 33; *ŞerifYiğit v. Turcja*, skarga 3976/05, pkt. 26.

⁶⁵ Por. argumentacja w orzeczeniu *Von Hannover v. Niemcy (1)* i późniejszym *Von Hannover v. Niemcy (2)*, skargi 40660/08 i 60641/08.

⁶⁶ M.A Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej...*, s. 555.

⁶⁷ Orzeczenia *Buckley v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 20348/92, pkt. 54; *Prokopowich v. Rosja*, skarga 58255/00, pkt. 35-39; *Khamidov v. Rosja*, skarga 72118/01, pkt. 128; *McCann v.*

W związku z łatwością zbierania informacji przy wykorzystaniu platform UAV z poza zewnętrznych granic posesji (wykorzystanie urządzeń rejestrujących obraz przez dziennikarzy stanowią referencyjny przykład skorzystania z tej możliwości), naruszenie prawa do poszanowania domu jest interpretowane szerzej niż tylko obejmujące wtargnięcie. Obejmuje również sytuacje, gdy utrudnia lub uniemożliwia się korzystanie z wygód domu⁶⁸.

Już *prima facie* oczywistym wydaje się, że poruszający się poza fizyczną granicą posesji dron przenoszący urządzenia do rejestracji obrazu i dźwięku powodować będzie dyskomfort osób znajdujących się na terenie danego obiektu⁶⁹. Dodatkowo można zastanawiać się, czy naruszeniem będzie wyłącznie gromadzenie danych czy też sama obecność bezzałogowego urządzenia. Istnieją poważne argumenty przemawiające za drugim stanowiskiem. Osoby znajdujące się na terenie gospodarstwa domowego nie mają możliwości stwierdzenia czy znajdujące się w ich polu widzenia urządzenie UAV posiada zainstalowane urządzenia rejestrujące, czy ich używa i co jest ich celem. Szczególnie, że może istnieć sytuacja, że dron umożliwi obserwację, ale bez zapisywania danych, wówczas nie ma możliwości stwierdzenia *post factum*, czy inwigilacja konkretnego obiektu i znajdującym się w nim osób miała miejsce⁷⁰. Zatem poczucie dyskomfortu może powodować sama obecność znajdującego się w pobliżu drona⁷¹.

Z drugiej strony powyższa argumentacja może być wykorzystana do próby uznania każdą operację platformy UAV w pobliżu domu danej osoby za naruszającą prawo do prywatności. Dynamiczny rozwój bezzałogowych statków powietrznych jest pewnym znakiem czasów, a powyższa interpretacja, której podstawy są zasadniczo prawdziwe, bazuje jednak na założeniu o niedozwolonym wykorzystaniu technologii⁷². Z drugiej strony poczucie dyskomfortu utrudniającego korzystanie z domu jest kwestia bardzo subiektywną i nie musi wcale być bezpośrednio powiązana z konkretną działalnością wymierzona w osobę. Przyjęcie interpretacji uzależniającej naruszenie prawa od czyjś subiektywnego odczucia byłoby nieracjonalne. Otwierałoby to furtkę do bardzo poważnych nadużyć.

Zjednoczone Królestwo, skarga 19009/04, pkt. 46 oraz decyzja *McGronnell v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 28488/95.

⁶⁸ Orzeczenie *López Ostra v. Hiszpania*, skarga 16798/90, pkt. 51; *Giacomelli v. Włochy*, skarga 59909/00, pkt. 76; *Pilar Moreno Gómez v. Hiszpania*, skarga 4143/02, pkt. 53; *Oluic v. Chorwacja*, skarga 61260/08 i decyzja *R. i W. Howard v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 28867/03, pkt. 32.

⁶⁹ Teoretycznie wykorzystując linie argumentacji zastosowaną w decyzjach *Powell i Rayner v. Zjednoczone Królestwo*, skarga 9310/81 i *Galev i inni v. Bułgaria*, skarga 18324/04 hałas generowany przez platformy UAV operujące w pobliżu gospodarstwa domowego mógłby również zostać uznany za naruszenie prawa do prywatności, szczególnie jeżeli operacje lotnicze miałyby charakter „uporczywy” czyli np. odbywały się w godzinach nocnych, lub ze szczególnie dużą częstotliwością. Argumentacja jest formalnie poprawna, natomiast tytułowe urządzenia nie są szczególnie hałaśliwe, dlatego praktyczna możliwość skorzystania z niej jest ograniczona.

⁷⁰ Urządzenie może mieć zainstalowaną kamerę/kamery do celów nawigacyjnych. Zatem możliwa jest sytuacja, gdy obserwacja będzie prowadzona na zasadzie *Livestream*, czyli obraz będzie transmitowany do stacji naziemnej na żywo bez jakiegokolwiek formy rejestracji danych. Wówczas jedyne co można ustalić, to gdzie dany dron się znajdował (np. przez zeznania świadków), natomiast nie czy obserwacja była w ogóle prowadzona i jaki był jej cel.

⁷¹ R. Clark, *The regulation of...*, s. 289-290.

⁷² Założeniu, które jest nie do pogodzenia z cywilnoprawną formą dochodzenia swoich praw naruszonych w wyniku działalności platform UAV.

Powiązany problemem jest kwestia udowodnienia, czy rzeczywiście zauważone urządzenie UAV obserwuje daną osobę. To jest niemożliwe, choć prawdą również jest, że możliwość, że rzeczywiście prowadzone jest zbieranie danych zawsze istnieje. W tym miejscu pojawia się konieczność pewnego doprecyzowania linii orzeczniczej, co stanowi jedną z konkluzji *de lege ferenda*.

Ponadto zastosowanie art. 8 Konwencji nie może być ograniczone do wykorzystania platform UAV, które są specyficznie ukierunkowane na zbieranie informacji o osobach. Tytułowe technologie znajdują coraz szersze spektrum zastosowania przez instytucje publiczne, w rolach, które wykraczają poza przeciwdziałanie przestępczości. W tym kontekście ochrona gwarantowana przez art. 8 Konwencji obejmuje również aktywności struktur publicznych, które wykonywane są w zupełnie innym celu, ale mogą faktycznie ingerować w życie prywatne⁷³. W orzecznictwie jako przykład takiej praktyki przywołuje się działalność portu lotniczego, który poprzez generowany hałas pośrednio godzi w dobre samopoczucie jednostki w miejscu zamieszkania⁷⁴. Przykład nie przystaje on do spraw z zastosowaniem technologii bezzałogowych statków powietrznych. Natomiast w przypadku UAV przedstawiona interpretacja będzie mogła *per analogiam* znaleźć zastosowanie do działalności „inspekcyjnej” np. kontrolowaniu linii wysokiego napięcia, czy monitorowaniu obszarów leśnych pod kątem występowania pożarów. Jeżeli podczas takiej działalności dojdzie do zarejestrowania dających się zidentyfikować osób (np. poprzez wizerunek twarzy, możliwość odczytania tablicy rejestracyjnej) i przechowywanie tych danych do późniejszego wykorzystania przez służby państwowe stanowiłoby naruszenie prawa do prywatności⁷⁵. Naruszeniem byłoby jeżeli zbieranie materiału fotograficznego/zdjęciowego w celach niezwiązanych z inwigilacją kogokolwiek, w ramach realizacji całkowicie innych zadań, doprowadzi do zarejestrowania dających się zidentyfikować osób przebywających w miejscach prywatnych, jeżeli te osoby nie wyrażą na to zgody i nie będą miały możliwości skutecznego żądania zanonimizowania materiału⁷⁶.

W każdym przypadku musi istnieć możliwość wglądu i sprostowania do zebranych informacji⁷⁷. Szczególnie, że mogą istnieć wątpliwości co do prawdziwości danych (np. wynikających z ograniczeń rozdzielczości materiału zdjęciowego). Wówczas musi być prawnie zagwarantowana możliwość dokonania weryfikującej ekspertyzy przez odpowiedni podmiot publiczny lub podmiot prywatny, niezależny od władzy publicznej⁷⁸.

⁷³ M.A Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej...*, s. 526.

⁷⁴ Por. decyzje *Powell i Rayner v. Zjednoczone Królestwo*, i *Galev i inni v. Bułgaria*, skarga 18324/04.

⁷⁵ Kluczową kwestią pozostanie dalsze wykorzystanie danych. Niewątpliwie, opierając się na wykładni z orzeczeń *Rotaru v. Rumunia* i *Klass v. Niemcy*, jeżeli takie dane zebrane w sposób „przypadkowy” zostałyby później wykorzystane przez organy państwa w toczącym się postępowaniu, dojdzie do naruszenia prywatności. Choć w takim wypadku istnieje bardzo poważna wątpliwość, czy dane mogłyby zostać wykorzystane w procesie bez naruszenia art. 6 Konwencji. Wydaje się bowiem. Koncepcja „owoców zatrutego drzewa” bazuje na założeniu, że informacje zbierane są w konkretnym celu, tylko nielegalnie. Tutaj są informacje zbierane w zakresie zasadniczego celu zupełnie legalnie, ale równocześnie rejestrowane są materiały niemieszczące się w tym ogólnym celu, które dotyczą sfery prywatnej osób. Powyższe rozważania mają charakter w znacznej mierze teoretyczny, gdyż jak dotąd analogiczna sytuacja nie była przedmiotem analizy Trybunału.

⁷⁶ Orzeczenie *Reklos i Davoulis v. Grecja*, pkt. 40.

⁷⁷ Orzeczenie *Dumitru Popescu v. Rumunia (2)*, skarga 71525/01, pkt. 81.

⁷⁸ Orzeczenie *Seegerstedt-Wiberg i inni v. Szwecja*, pkt. 88.

7. Podsumowanie

Jest *prima facie* oczywiste, że każda wschodząca technologia rodzi wyzwania regulacyjne. Działania prawodawcy na ogólnie nadszają za wprowadzaniem nowych rozwiązań technologicznych do powszechnego użytku zwłaszcza, że jak w przypadku dronów, znajdują się coraz nowe ich funkcje wykraczające poza pierwotne koncepcje twórców⁷⁹. Szeroką sferą zastosowań tytułowych urządzeń jest rejestracja różnego rodzaju danych – min. obrazu, dźwięku, geolokacji, sygnałów termowizyjnych, obrazów z georadaru, sygnałów łączności bezprzewodowej. Potencjalnie umożliwia więc dokonywanie ingerencji w życie prywatne osób trzecich, niekoniecznie zgodnie z intencją samych użytkowników.

Chcąc zrekapitulować owe wyzwania tworzone przez możliwe zastosowania platform UAV w kontekście standardu ochrony życia prywatnego na gruncie Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka, należy na początku stwierdzić, że nie ulega kwestii, że możliwe konsekwencje wykorzystania bezałogowych statków powietrznych nie uzasadniają postulowania modyfikacji Konwencji. Ramowy charakter zawartych w niej przepisów oferuje wystarczającą elastyczność i swobodę interpretacyjną.

Natomiast wymagana jest pewna adaptacja orzecznictwa. Samo w sobie nie jest to niczym, nowym, analogiczne dostosowanie było dokonywane w przeszłości na przykład w wyniku rozwoju technologii kamer CCTV i wprowadzaniu monitoringu w miejscach publicznych⁸⁰. Wydaje się, że taka konkretyzacja wymagana jest przede wszystkim w zakresie możliwego naruszenia prywatności przez operacje jednostek UAV odbywające się w pobliżu gospodarstwa domowego, które mogą być uciążliwe dla mieszkańców w szczególności powodując poczucie dyskomfortu w związku z istnieniem możliwości, że prowadzona jest z nich obserwacja. Wydaje się też, że pożądane jest wypracowanie pewnego standardu dotyczącego rodzaju i zakresu danych, które mogą być zbierane za pomocą dronów i zasad przekazywania i udostępniania osobom trzecim tych informacji⁸¹. Tutaj należy

⁷⁹ Platformy UAV powstały na potrzeby wojska do działań zwiadowczych (okres wojny w Wietnamie) i jako latające cele, a później zostały zaadaptowane do działań ofensywnych jako nosiciele systemów uzbrojenia. Dlatego całe spektrum zastosowań cywilnych, zarówno przez osoby prywatne jak i jednostki państwowe można uznać za „nowe” w powyższym rozumieniu.

⁸⁰ Sprawa technologii CCTV wykazuje bardzo duże podobieństwo z tytułową problematyką, szczególnie, że dron w kontekście prawa do prywatności traktowany jest w gruncie rzeczy jako platforma dla kamery (czy innego urządzenia gromadzenia danych). Należy odnotować, że nie każda nowa technologia dała się „wpisać” w istniejące wcześniej standardy Konwencji. tak było z Internetem, choć problemy z regulacją tej sfery mają raczej charakter praktyczny wynikający z niemożliwej często egzekucji prawa/roszczeń i aspektu prawnomiędzynarodowego wynikający z rozsiania użytkowników po całym świecie. Zarówno *casus* kamer CCTV jak i dronów nie posiada zbliżonej choćby w niewielkim stopniu charakterystyki, dlatego tutaj nie można mówić o jakichkolwiek paralelach.

⁸¹ Takie doprecyzowanie następuje w Stanach Zjednoczonych, gdzie już pojawiły się rozstrzygnięcia precedensowe Sądu Najwyższego i Sądu Apelacyjnego. Przykładowo w orzeczeniu *Kyllo* (*Kyllo v. [United States, 533 U.S. 27 (2001)]* stwierdzono, że zamontowanie na dronie kamery termowizyjnej wykracza poza standardowe wyposażenie prywatnego drona, z kolei rejestrowanie parametrów GPS w orzeczeniu *Jones United States v. Jones, 132 S. Ct. 945, 565 U.S. (2012)]* nie zostało w ogóle uznane za „nagrywanie” (*recording*), choć stwierdzono, że śledzenie ruchu osoby w ten sposób stanowi inwigilację wymagającą nakazu sądu.

wskazać, że istniejące zasady interpretacji dotyczące tej kwestii są w znacznej mierze adekwatne. Nie ma więc potrzeby dokonywania fundamentalnych zmian, jednak wspomniany postulat wypracowania standardu, obejmować miałby przede wszystkim sytuacje, gdy informacje zebrane są w zupełnie innym celu niż inwigilacja osób, i podlegają udostępnieniu ujawniając jednocześnie, nieintencjonalnie informacje o osobach, które mogą w ogóle być nieświadome tego faktu.

Podsumowując, można zaryzykować tezę, że rozwój technologii UAV nie wiąże się z powstaniem „próżni prawnej” uniemożliwiającej przeciwdziałanie pewnym nowym formom naruszenia prywatności. Natomiast postulowana konkretyzacja prawnej klasyfikacji niektórych aspektów operacji dronów nie ma charakteru fundamentalnego. Rozprzestrzenianie platform bezzałogowych w pewnym momencie doprowadzi do pojawienia się postępowań przed ETPCz. Analogiczne zjawisko dało się zauważyć w Stanach Zjednoczonych, gdzie rozwój dronów nastąpił nieco wcześniej niż w Europie⁸². Doszło wówczas do wzrostu ilości postępowań sądowych związanych z różnymi aspektami operacji UAV, i także tam standardy orzecznicze okazały się zasadniczo wystarczające, ale jednak wymagające pewnego skonkretyzowania (pomijając kwestie techniczne i bezpieczeństwa w związku z zarządzaniem ruchem powietrznym)⁸³. Europę czeka podobny proces, ale w tytułowym aspekcie nie jest on szczególnie „bolesny”, dlatego wyzwania jakie rodzi ze sobą dynamiczny rozwój bezzałogowych statków powietrznych są do przewyciężenia na gruncie obecnie funkcjonującego systemu ochrony praw jednostki na gruncie Konwencji.

Recibido el 28 de noviembre de 2016. Aprobado el 4 de diciembre de 2016

⁸² J. Villasenor, *Observations from Above...*, s. 457-517.

⁸³ *Ibidem*. Także w Stanach Zjednoczonych okazało się, mimo początkowych obaw, że gwarancje prawa do prywatności sformułowane w czwartej poprawce do Konstytucji okazują się wystarczające do sprostania wyzwaniom stworzonym przez rozwój technologii platform bezzałogowych, choć procesowi adaptacji towarzyszyło wykształcenie nowych precedensów orzeczniczych.